

**SOSYAL MEDYA KULLANIMINDA GÜNCEL TARTIŞMALAR:
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİNDE
MAHREMİYET - KAMUSAL ALAN İLİŞKİSİ**

Yrd. Doç. Dr. Adem YILMAZ

Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi

Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü

Erzurum

ÖZET

Sosyal medya kullanımının bireyler üzerindeki olası etkilerinin irdelendiği bu çalışmada, Türkiye’de interneti en yoğun biçimde kullanan ve sosyal medya süreçlerine dahil olan üniversite gençliğinin sosyal medya ortamlarında “mahremiyet-kamusal alan” ilişkisini nasıl algıladıkları tanımlanmaya çalışılmıştır. Mahremiyetin kamusal alan karşılığı üzerinden kuruluşu, çağımız kamusal alanının temel aktörü konumundaki sosyal medya ile birey arasındaki ilişkileri açığa çıkarmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda bir alan araştırması ile üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı ve mahremiyet kavramını nasıl algıladıkları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Mahremiyet, Kamusal Alan, İnternet

RECENT ARGUMENTS ON USE OF SOCIAL MEDIA:

Relation between "Privacy" and "Public Sphere" - Based on a Modeling with University Students

ABSTRACT

This study investigates the possible impacts of social media on individuals. The study, aims to define the perception of relations between the “privacy” and “public sphere” terms in social media environment by university students, the most internet users in Turkey. Due to the fact that privacy is based on its contrariety against public sphere, it is inevitably required to disclose the relation between the individuals and social media that is the governing factor of our current public sphere. In this respect, perception of the social media and the term of privacy by the university students are explored through qualitative field study.

Keywords: Social Media, Privacy, Public Sphere, Internet

Giriş

İnternet üzerine yürütülen yakın dönem tartışmalar, modernleşmenin standartlarına ve karakteristik özelliklerine uymayan, sosyal medya esaslı yeni bir kamusal alanın ortaya çıktığı ve geribildirim, diyalog, karşılıklı etkileşim temelinde örgütlenen bu yeni ilişkiler düzleminin yoğun enformasyon akışınca desteklendiği iddialarınca şekillenmektedir (Aydoğan, 2010). Reklamların, politik kampanyaların ve

imaj yönetimi çerçevesindeki ticari medya içeriklerinin yoğunluğuna rağmen internetin özgürleştirici ve dönüştürücü doğasına büyük önem atfeden tartışmacılar, küreselleşme deneyimine katılan gençlerin aile, cinsellik, kültür, inanç ve felsefe olgularını güncelleyen yeni bir mahremiyet algısı oluşturduklarını ifade etmektedirler. Bu bağlamda, kitle iletişim teknolojileri –özellikle de internet– üzerine yapılan analizler, toplumun gözlemlenebilir ve kontrol edilebilir hale gelmesinde bilişim temelli altyapıların önemine dikkat çekmektedirler. Örneğin Poster (1990), interneti duvarların, pencerelerin, kulelerin, gardiyanların olmadığı bir alan; toplumsal denetimin tahayyül edilemeyen olanaklarını açığa çıkaran bir ‘süper-panoptikon’ –gözetimin aşırılaştırılmış, uç ve marjinal ortamı- olarak değerlendirilmektedir (s. 398 – 400). Bunun geçmiş panoptikondan farkı ise gözetlenen kişilerin yani interneti kullanan bizlerin de bu gözetlemeye gönüllü olarak katılmalarıdır. İnternetle birlikte, insanların farklı mekanlarda bulunmasına karşın eşzamanlı olarak eylem ve pratiklere dahil olabilme imkanı açığa çıkmaktadır. Bireylerin ağ toplumunda elektronik-sayısal şebekelere dahil olması bir yandan kamusal alanı genişletirken diğer yandan da kamusal içeriği değersizleştirmektedir. İnternetin herkese açık olduğu iddiası oldukça anlamsızdır; çünkü başta sosyal medya olmak üzere neredeyse tüm içerik, (i) bilişim teknolojilerine sahip olma, (ii) elektrifikasyon altyapısı aracılığıyla hizmete erişim ağlarına dahil olma, (iii) sunulan enformasyonun içinden seçim yapma ve (iv) tecimsel içeriğin bedelini ödeyebilecek ekonomik güce erişmiş olma kısıtlılıkları altında işlemektedir.

Sosyal medya, internetteki görsel-işitsel depolamaya dayalı web siteleri, bloglar, pod-castlar, içerik paylaşım siteleri ve sosyal paylaşım ağları aracılığıyla oluşturulan elektronik-sayısal iletişim ortamıdır. Sosyal medya ortamları; bloglar, çevrimiçi video ortamları, forumlar, sosyal ağlar v.b., aslında milyonlarca insanın bir tüketici olarak seslerini birbirlerine duyurması açısından çok önemli bir araç haline gelmiştir (Alikılıç, 2011, s. 14). Günümüzde erişkin internet kullanıcılarının % 66’sı bir ya da daha fazla sosyal medya ortamına bağlanmaktadır. Bu çalışmada sosyal medyanın mahremiyet-kamusal alan karşıtlığı çerçevesinde nasıl algılandığı ve sosyal medya kullanıcılarının ağırlıklı nüvesini oluşturan üniversite öğrencilerinin kavrayışında ne türden değişimlere yol açığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Mahremiyet ve Kamusal Alan İlişkisi

Mahremiyet kavramı kelime olarak ‘gizli, gizlilik’ anlamını taşımaktadır (Marshall, 1999, s. 267). Ancak mahremiyet olgusu, bireye özgü olması nedeniyle bireyin özel yaşam alanı, kişisel gizliliği olarak da ifade edilmektedir. Yalnız kalma ya da bırakılma hakkını içeren ve kişisel yaşam ile bilgilere dair ayrıntıların kimlerle paylaşabileceğini belirleyen mahremiyet olgusunun insandan insana farklılık arz etmesi, tanımlanmaya çalışılanın sınırlarının belirsiz olması, kesin bir kavrayış yüklenememesi ve genel ifadelerle tanımlanamaması nedeniyle muğlak bir içerikte olduğu bilinmektedir.

Mahremiyet kavramına getirilen tanımlama, bu çalışmada ele alınan kamusal alan ile olan ilişkinin sınırlarını belirlemektedir:

Özel yaşam ya da mahremiyet, genel olarak, kişilerin yalnız başına kalabildikleri, istedikleri gibi düşünüp davranabildikleri, başkalarıyla hangi yer, zaman ve koşullarda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına bizzat kendilerinin karar verebildikleri bir alan ve bu alan üzerinde sahip olunan hakkı ifade eder. Bununla birlikte, insanın günlük yaşantısının çok önemli bir parçasını oluşturan mahremiyet hakkı, başkalarının tamamen dışlamak veya onlarla olan ilişkiyi tümüyle kesmek anlamına gelmez. Sadece bir kimsenin, kendi hayatını başkalarıyla ne ölçüde paylaşacağını belirleme hakkına sahip olduğunu ifade eder. (Yüksel, 2003, s. 182)

Mahremiyetin kamusal alan ile olan bağı, kişilerin yalnız başına kalabildikleri, diledikleri gibi düşünüp davranabildikleri, diğerleriyle hangi yer zaman ve koşullarda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına kendilerinin karar verebildikleri bir alanda açığa çıkmaktadır. En genel ifadesi ile mahremiyet, bireyin kamusal alan üzerindeki davranış, yapış ve işleyiş hakkını ifade etmektedir.

Mahremiyet kişiye özgü bir kavram olmanın dışında, iki veya daha çok kişinin paylaştığı bir alan olma özelliğine de sahiptir. Birey yaşamının varoluşuna dek geri götürülebilecek olan bu olgu, hayvan ve insan doğasında farkında olsun veya olmasın kendini açığa vurmaktadır. Bu tarz bir dışavurumun bireyden bireye, gruptan gruba, toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklılıklar içermesinin ötesinde standart bir değeri de yoktur. Mahremiyet mekânsal bir düzeni kapsayabileceği gibi zihinsel faaliyetler içerisinde de oluşabilmektedir. Bireyin toplumsal statüsü, eğitim durumu, dini, cinsiyeti, yaşı, kültürel birikimi, yaşadığı toplumun antropolojik yapısı,

mahremiyet çerçevesinin nasıl ve hangi boyutlarda şekilleneceğini ortaya koymaktadır (Sayımer, 2008).

Mahremiyet olgusu, XVI. ve XVII. yüzyılda Aydınlanma felsefesi ile modern bilim anlayışına koşut olarak değişime uğrayarak, ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal alandaki gelişmeler ışığında birey gerçekliğinin ön plana çıkardığı bir algı olmuştur. Kapitalist ekonomik sistemin gelişimi, ulus devletlerin güçlenmesi, kentleşme, işbölümü ve uzmanlık alanlarının çeşitlenmesi, kitle toplumunun oluşumu ve atomize bir yaşam süren birey sayısının artması kamusal alanın biçimlenmesini ve mahremiyetin kamusal alandan uzaklaşarak bireyin kendine ait olana dönmesini sağlamıştır. Mahremiyetin yakın dönem içeriğini tartışan İngiliz sosyolog Anthony Giddens (1994)'a göre ise, kişisel hayatın mahrem alanlarında ortaya çıkan değişimler, toplumsal alan ile ilişkilidir. Toplumsal alanda zaman-mekân ayırımından ortaya çıkan yoğunluk o kadar fazladır ki, birey ve toplum küresel düzlemde ilk kez bu kadar ilişkili hale gelmiştir. Modernite sürecinde farklı faktörler, modern kurumlar ile kimlik arasında ilişkileri etkilemektedir. Modernitenin insan ilişkilerine getirdiği dinamizm, özellikle güvenlik mekanizmaları ve risk ortamlarındaki değişikliklerle ilgilidir. Giddens (1994) tedirginliklerin ve güvensizliklerin modern öncesi dönemde de olduğunu belirtmektedir. Ancak modernleşme, sürecin seçeneklerini arttırdığı gibi risk koşullarını da yoğunlaştırmıştır. Modernite birey-toplum ilişkisinde 'ben'in oluşum sürecine nüfuz etmektedir. Bir diğer ifadeyle modernleşme döneminde insan benliğinin kendisi yansımali bir proje haline gelmiştir. Kişisel yaşamın mahrem yönlerindeki değişimler geniş bir düzlemde sosyal ilişkilerle bağlantılıdır.

Kamusal alanı en geniş kavrayışla birbirinden sorumlu ama birbirine müdahil olmayan bireylerin karşılaştığı nötr bir etkinlik sahası şeklinde tarif etmek mümkündür. Bu anlamda kamusal alan, bir özgürleşme alanı, kendini ifade etme ve ötekini algılama alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani temsil kabiliyeti olan bireyin kendini ifade edebildiği, toplumun ortak sorunları üzerinde tartışılıp fikirlerin açıklandığı ve bir konsensüsün ortaya çıkması için eylemde bulunduğu, özel alan ve ekonomi ile devlet arasında konumlanmış bir mekan olarak ifade edilmektedir (Habermas, 2002, s. 17-24).

Batı dünyasında Antik Çağ'dan beri bilinen kamusal alan kavramının günümüzdeki anlamıyla ortaya çıkışı XVII. yüzyıl Avrupası'ndadır. Ticari kapitalizmin gelişmeye başladığı bu dönem, burjuva kamusallığı olarak adlandırılan özerk bir

kamusal tartışma zemini oluşmuştur. Özel mülkiyetin gelişimi, ekonomik bağımsızlık, eleştirel düşüncenin yayılmasına ilgi duyan yeni bir kamu oluşturmuştur. Burjuva kamusal alanının evrilişi ve alanın aşınmaya başlaması ise XIX. yüzyılın ikinci yarısında görünür hale gelmiştir. Hükümet eleştirileri ile beslenen kamusal alan bu dönemde yerini devlet ve örgütlenmiş ekonomik çıkar gruplarının eleştirisine bırakmaya başlamış ve bireyciliğin gelişimine, ekonomik bağımsızlığa, özel mülkiyetin güçlenmesine bağlı olarak genişleyen kamusal alanın, kendi yaratıcısı olan kapitalist üretim süreci tarafından tahakküm altına alınarak daraltılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Bu süreç yeni bir iktidar ilişkileri düzeninin olgunlaşmasıyla birlikte açığa çıkmıştır. Yeni ilişkiler ağının biçimlendiricisi konumundaki devlet ve sermaye grupları birbirleriyle açık ve zımnî anlaşmalar yaparak iktidarlarını güçlendirirken; kamuyu giderek dışlamaya başlamış ve ona içkin mikro düzeydeki iktidar ilişkilerini de yine kendi konumlarını sağlamlaştırmak için kullanmışlardır (Habermas, 2002, s. 134).

Kamusal alanın özel alan lehine daralmasının bir diğer sonucu ise bireylerin siyasal özne olmaktan çıkıp ekonomik sistemin içinde dönüşen tüketim birimleri haline gelmeleridir. Birey fordist sanayileşme deneyimiyle birlikte 'ne'liğini sorgulayan, konumlandırılan, farkında olan ve dönüştürme talebiyle eylemde bulunan toplumsal bir varlık olmaktan çıkmış ve kendi küçük dünyası içinde sadece neye, ne kadar sahip olduğuna, ne kadar tükettiğine odaklanan tekil bir kimliğe dönüşmüştür. Modernleşmiş bu birey özüne ve ötekine yabancılaşmış bir bireydir. Kamusal alanda yabancılaşmayı başlatan bu süreç, temelde birbirlerinin farkındalığı ve sorumluluğu üzerine kurulu ortak dünyanın çöküşüne neden olmuştur. Kamusal yabancılaşma hiç kimsenin bir başkasını görme ve bir başkası tarafından görülüp duyulma imkanının olmadığı –ki bu yoksunluk fiili değil düşünsel, bilişsel ve ruhanidir–; kişilerin kendi özel alanlarının konformizmi içine çekildikleri yeni bir mahremiyet yapısı açığa çıkarmıştır (Habermas, 1979).

Teknolojik altyapının dönüşümü bağlamında toplumsallaşmanın zaman ve mekânla ilişkisi dikkate alındığında, kamusal alanın tanımının teknolojiyi de içine alacak biçimde genişletilmesinin gerektiği açıktır. Kamusal alan tanımlamalarında, kamusal alanın ortak bir mekâna dayalı biraradalık temelinde tartışıldığı görülmektedir. Hannah Arendt'e göre kamu alanı görünürlülüğün alanıdır. Kamu alanında gözüken her şey herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir olandır. Arendt, kamusal alan için, içinde özel olarak bize ait olandan ayrı, hepimiz için ortak olan bir dünya betimlemesi

yapmaktadır. Habermas ise kamusal alanı, kamusal topluluk olarak bir araya toplanmış özel şahısların tartışma forumu olarak anlamlandırmaktadır. Her iki yazarda da ön plana çıkan kamusal alanın ortaklığı fikri, salt mekânla sınırlı olmamasına bağlanabilir (Timisi, 2003, s. 140-143). Kamusal alanın toplumsal zemini yalnızca mekânla ilişkili değildir. Günümüz toplumlarında insanlar arasındaki iletişimi sağlamada aracı olan teknolojik ortamlar da, kamusal alan tartışmasının içine dahil edilmek zorundadır.

Modernleşme ile birlikte kendi aklının sahibi olan birey toplumun siyasallaşması sürecinde kendi öznesinden koparak bir siyasal özneye dönüştürülmüştür. Kapitalizmin gelişimiyle birlikte 'birey' iktidarın denetimi ve gözetimi altına girerek kendi benliğini bastırmıştır. Bu süreç, Habermas'ın sınıflandırmasıyla 'sistem dünyası'nın 'yaşam dünyası'nı tahakküm altına aldığı bir süreç olarak adlandırılmaktadır. Buna göre kültür, kişilik ve sosyal iletişim ağlarını kapsayan 'yaşam dünyası', devlete, siyasete ve ekonomiye hakim olan bürokratik aygıtları da kapsayan 'sistem dünyası' tarafından kontrol altına alınmaktadır. Kendi özel alanına itilen birey, aynı zamanda yaşamının her anında sistem dünyasının dönüştürücü etkisinin de altında kalmaktadır. Bu kontrol sürecinde medya, sistem dünyasıyla yaşam dünyasını karşılaştırarak, özneyi tüketiciye dönüştürecek yeni bilişsel anlam setleri üretmektedir. Zihinsel olarak direnme noktalan zayıflatılan bireyler kitle iletişim araçlarından sunulan içeriğin manipülasyonuna açık hale gelmekte ve kendisine dayatılan bilgiyi sorgulama gereği duymadan içselleştirmektedir (Habermas, 2002, s. 213).

İnternette Gözetim ve Mahremiyetin Değişen Doğası

Kitle iletişim araçları ve teknolojiler aracılığıyla toplumları yönetme ve yönlendirme olgusunun, özellikle enformasyon çağının temelini oluşturan bilişim teknolojilerindeki gelişmeler göz önüne alındığında ihtiyatla karşılanması gereken bir durum olduğu ifade edilebilecektir. Farklı düşünürler tarafından dile getirilen kontrol politikaları tartışması, edebi eserlerden bilimsel metinlere değin geniş bir yelpazede kendisine yer bulmuştur. George Orwell, dünyaca ünlü '1984' romanında devletin her şeyi denetim altında tuttuğu, en küçük bir aykırılığa ve bireyselliğe izin vermediği, resmi ideolojinin bütün tarih ve dili kendine göre kurguladığı bir toplum anti-ütopyasından bahseder. Romanda, insanları sürekli gözetleyip baskı ve denetim altında tutan "Büyük Birader" (*Big Brother*) adında bir merkezi güç bulunmaktadır. Bu

romanın günümüzdeki yansıması, internet ve bilgisayarlar aracılığıyla toplumu daha sıkı bir denetim altına almak isteyenlerin olabileceği endişesindeki artıştır. Nitekim günümüzde, bilişim teknolojilerinin ve enformasyonun çokuluslu işletme tarzındaki kurumların kârlarını arttırmada ve bireyler üzerinde daha sıkı bir kontrol sağlamada kullanılacağı endişesine sahip olan geniş kitleler bulunmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinin geleneksel iletişim araçlarından farklı bir özgürlük alanı yarattığı görüşü liberal bir yaklaşım içinden kabul görse de, eleştirel yaklaşım bu teknolojilerin yeni bir egemenlik, iktidar alanı ve işleyiş yaratmak için olanaklarını ve sınırlılıklarını yoğun olarak tartışmaktadır (Geray, 2002). Teknolojik determinizm geleneğine karşı çıkan ve teknolojinin de sosyal olarak inşa edildiğini savunan eleştirel bakış açısı, internet gibi enformasyon teknolojilerinin tek başına bir değişim ajanı olamayacağını, tam aksine sıklıkla kurulu düzenleri pekiştirici bir etki yapacaklarını savunmaktadır. Bu kapsamda eleştirel yaklaşım, teknolojik gelişmelerin yönetim iletişimini ortaya çıkardığını ve yeni teknolojik araçlarla yapılan bu iletişimde mesajları üretme, çoğaltma ve dağıtmada yer ve zaman kısıtlamalarının büyük ölçüde ortadan kalktığını, kitle iletişim örgütlerinin dünyanın her yerindeki olayları gözden geçirme ve bunlar arasından seçme olasılıklarını arttırdığını ve en önemlisi de teknolojik ve yapısal örgütlenmelerdeki gelişmeler sonucu kamu ve özel şirketlerin bilinç ve davranış yönetimini kitle iletişim araçlarıyla geniş kitlelere ulaşma kolaylığını elde ettiğini vurgulayarak; yönetenler ile yönetilenler arasındaki güç dengesizliğinin çok daha derinleştiğine dikkat çekmektedir (Erdoğan, 2002, s. 319).

İnternetin yeni bir denetim ortamı oluşturduğunu söyleyenler, Foucault'nun iktidarın işleyişine ilişkin modeline temel aldığı ve 'Panoptikon' olarak adlandırılan bir gözetim yaklaşımından yararlanmaktadırlar.¹ Foucault'a göre (2000), kamusal alanda yer alan bireyler ve düşünceleri, görünmeyen, ancak her an hissedilen bir gözetim altındadır. Tarihsel süreçte devletlerin kriz dönemlerinde disiplini sağlamak amacıyla,

¹ Foucault bu yeni tür egemenlik görünürlük ilişkisini niteleyen panoptikon kavramını, Bentham'ın mimari benzetmesinden ödünç alarak kullanır. 1791'de Jeremy Bentham ideal hapishanenin tanımını yaparken, panoptikon kavramını kullanmıştır. Foucault panoptikon'u mükemmel mimari tarz olarak değil, modern toplumlarda egemenliğin örgütlenmesi için genel bir model olarak ele alır. Panoptikizm olarak adlandırılan model, erken dönem egemenliğin işleyişine yönelik modernizmin bir alternatifi olarak sunulmaktadır. Toplumsal yaşamın pek çok alanında birey, aynen hapisane hüccesinde olduğu gibi sürekli ve gizli bir gözetim altında olduğunu hisseder. Bireyler görünürlüğün bir kontrol aracı olarak işlediği yeni bir egemenlik sistemine yakalanmıştır. Bireyler artık onların gözü önünde olan bir büyük görüne tanık olmaktan ziyade, gündelik yaşamın her alanına sızmış çoklu, birbiriyle kesişen ve egemenliğin ihtiyacı olan bir gözetlemenin konusu haline gelmişlerdir.

bireyleri karantina altına alarak, yoğun bir sayma ve kaydetme eylemine yöneldikleri bilinmektedir (s. 78). Bu kontrol pratikleri sayesinde kriz dönemlerinde toplumlar hakkında pek çok bilgi elde edilmiştir. Bireyler merkezlerde toplanarak gözetim sağlanmıştır. Çağımız toplumlarında Jeremy Bentham'ın panoptikonu tüm topluma yayılmıştır. Okul, hapisane, hastane, alışveriş merkezleri, otoyollar, oteller, internet, vb... gibi hemen her yer ve zamanda devletin ve sermaye gruplarının denetleme ve disipline etme aygıtları bulunmaktadır. Bu gözetim hissi, kamusal alanın ideolojik yanını oluşturmaktadır. Foucault'a (2003) göre görünürlük bir tuzaktır. Panoptikon'da mahkum görülmekte, ama görememektedir. Panopticon'un büyük etkisi de buradan kaynaklanmaktadır; tutuklu bilişinde ve psikolojisinde iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli bir görünebilirlik hali yaratmaktadır.

Panoptikon, çok farklı arzulardan hareketle, türdeş iktidar etkileri imal eden, olağandışı bir mekanizmadır. Gerçek bir tâbi olma durumu, hayali ilişkilerden mekanik olarak doğmaktadır. Öylesine ki, mahkûmu iyi davranmaya, deliyi sakın olmaya, işçiyi çalışmaya, okul çocuğunu özenli olmaya, hastayı tedaviye uymaya zorlamak için güç kullanmaya gerek kalmamaktadır. Denetimin sağlanabilmesi için zora dayalı şiddet ve demir parmaklıklara gerek kalmamıştır (Foucault, 2000, s. 21).

Gözetim ve denetim olgusunu ele alan düşünürler konuya farklı açılardan bakabilmektedirler. Marx, gözetimi, sınıf ilişkileri temelinde ele alarak, konuyu fabrikada çalışan işçilerin bir araya toplanması ve bireysel emeğin artı değere dönüştürülerek sermaye gruplarınca buna el konulması şeklinde değerlendirmiştir. Marx kontrolün iktidar ya da mülkiyet sahiplerinin elinde olmasına tarihsel ölçekte dikkat çekip, gözetim olgusunu emek ile sermaye arasındaki mücadele ögesi olarak görmüştür.

Antony Giddens (1994) ise gözetimi kendi başına bir iktidar kaynağı olarak ifade etmektedir. İnsanlar hakkında veri toplayan gözetim ile insanları denetleyen gözetimi birbirinden ayırmaktadır. Weberci görüş perspektifinde gözetim bürokratik alanda ve modern örgütlerde gerekli ve yaygın bir haldedir. Foucault bu noktada gözetimi Weber'in bahsettiği bürokrasinin de ötesine götürerek modern toplumun oluşum sürecinde gözetimin ve denetimin artan rolüne vurgu yapmıştır. David Lyon ise gözetimin toplumun her noktasına dağıldığını kabul etmekle birlikte, gözetimin iyi huylu olabileceğine inanmaktadır. Çünkü gözetim aynı zamanda bireylerin modern topluma katılmasını ve sosyal haklar elde etmesini de sağlamaktadır. (Timisi, 2003, s.

195-204). Çağımızın bürokratik aygıtları, farklı topluluk ve grupların izini sürerken gözetimin ne olduğunu ortaya çıkarmaktadır; ancak gözetim sadece bürokrasi demek değildir, ondan da öte bir şeydir. Gözetim var olan sosyal düzene uygunluğumuzla ilişkilidir ve sosyal denetim ile kontrolün bir aracıdır.

İletişim teknolojilerinin kitlesel mesaj sunumu kadar önemli diğer işlevini bireysel kontrol olarak tanımladığımızda, bilişim hizmetlerinin gözetimdeki önemi açığa çıkmaktadır. Sayısal (dijital) olarak kodlanmış, sınıflandırılmış ve ayrıntılandırılmış bireyleri denetleyen gözetim sistemleri doğru (!) işlemi yapıp yapmadığımızı, etkili sosyal eylemleri gerçekleştirip gerçekleştirmediğimizi, toplum güvenliğini tehdit edici hareketlerde bulunup bulunmadığımızı, suç, şiddet ve terörizme hangi koşullarda yönelip hangi koşullarda uzak durduğumuzu analiz etmektedirler. Gözetimin ticari boyutu ise tüketim pratikleri ile satın alma eyleminin nasıl yönlendirileceğine ilişkindir. Gözetimin denetime kıyasla yönetime ilişkin bu boyutu, çipli plastik kartlarla ya da elektronik tabanlı web sitelerinde neredeyse tüm bireylerce deneyimlenmektedir. Gözetimin tüketimle olan ilişkisi örtük yollardan yayılmakta, verimlilik ve karlılık gibi hedeflere yönelmektedir.

Geliştirilen teknolojik araçlar, bireylerin tutumları üzerinde geçmişe kıyasla daha etkin ve daha baskın bir durum açığa çıkarmaktadır. İktidarların tüm ilerlemelerin üzerinde bir enformasyon artışı ile karşılaşması, yönetsel bakımdan belirsizlik yaşamalarına ve iktidarların güç politikalarını icra ettikleri bütün yüzeylerin üzerindeki nesnelere keşfetme çabalarına neden olmaktadır. Ayrıca gözetim sürekli bir kayıt sisteminden de destek almakta ve buna ihtiyaç duymaktadır. Foucault'a (2003) göre, özgürlüğü keşfeden Aydınlanma Çağı, disiplinleri de keşfetmiş ve modern toplum 'gözetim' ile 'disiplin'in egemen olduğu bir toplum haline gelmiştir.

Foucault'un son derece çarpıcı bir biçimde ortaya koyduğu, "bir veya daha çok kişinin iletişim ya da eylemin sistematik olarak araştırılması ya da izlenmesi" olan gözetim kavramı son dönemde, internet gibi yeni enformasyon teknolojilerinin gelişimine paralel olarak özel bir önem kazanmıştır. İnternet sayesinde toplanan kişisel enformasyonun miktarı sürekli artmıştır. Enformasyon teknolojileri, potansiyel olarak olağanüstü kalabalık bir kitleyi, gözlemciler için görünmeksizin ya da bilinmeksizin izlenebilir hale getirmiştir. İnternetin yapısı gereği sıradan bireyden devlet kurumlarına

ve büyük örgütlere değin herkesin denetlenebileceği ve mahremiyetlerinin de ihlal edilebileceği bir sistem açığa çıkmaktadır.

Yapılan bu ihlalleri kurumsal açıdan 3'e ayırabiliriz:

- **Kamu kurumlarına yönelik tehditler:** Kilit enformasyon ve devlet sırları, askeri bilgiler, tele-bankacılık, vergi kayıtları, kritik altyapı sistemlerinin işletilmesinde kullanılan veriler, elektronik mail ile alınan kamu sözleşmeleri vd.
- **İşletmelere yönelik tehditler:** Sözleşmeler, fatura ve diğer düzenlemeler, özel işlemlerde kullanılan lisans ve uluslararası haklar, kredi kartı ile verilen siparişler, online alınan kabul ve ödemeler vd.
- **Tüketicilere ve bireylerle yönelik tehditler:** Kredi kartıyla yapılan ödemeler, online bankacılık işlemleri, kişisel sözleşme ve anlaşmalar, tele-bankacılık gibi elektronik işlemler, chat ve blog mesajları, kişisel bilgisayar ortamında depolanan fikri mülkiyet hakkı kişiye ait bilgiler vd.

Bunun yanı sıra gizli olması gereken sağlık kayıtlarının farklı kuruluşlar tarafından bilinmesi, kullanıcıların bilgisayarlarında bulunan gizli ve kişisel bilgilerinin (fotoğraf, video kaydı, belge vb.) internet ortamında serbestçe dolaşması, sohbet odalarından yapılan tüm iletişim faaliyetlerinin izlenmesi ya da e-posta bildirimlerinin farklı kişilerce ele geçirilmesi gibi bireylerin haklarına yönelik tehdit ve müdahaleler temel sorunlar olarak sıralanabilecektir.

Alan Araştırması: Bulgular ve Değerlendirme

Sosyal medya kullanımının bireyler üzerindeki olası etkilerinin irdelendiği bu çalışmada, farklı araştırmalarda (Alikılıç, 2011; Atikkan ve Tunç, 2011; Erkul, 2007) Türkiye'de interneti en yoğun biçimde kullanan ve sosyal medya süreçlerine dahil olan üniversite gençliğinin sosyal medya ortamlarında mahremiyet-kamusal alan ilişkisini nasıl algıladıkları tanımlanmaya çalışılmıştır. Mahremiyetin kamusal alan karşıtlığı üzerinden kuruluşu, çağımız kamusal alanının temel aktörü konumundaki sosyal medya ile birey arasındaki ilişkileri açığa çıkarmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda alan araştırması ile üniversite öğrencisi konumundaki gençlerin sosyal medyayı nasıl algıladıklarının anlaşılmasına ilişkin literatüre katkı sağlanması amaçlanmış ve ilerleyen dönemdeki çalışmalara hedef gösterecek bulguların sunumuyla da alan araştırmasının önemi vurgulanmıştır.

Alan araştırmasının hipotezi “*Sosyal medya üniversite gençliğinin mahremiyet algısının dönüşümünde rol oynamaktadır*” şeklindedir. Bu kapsamda hazırlanan anket sorularına verilen yanıtlara istatistik testler uygulanmış ve hipotezin hangi güven aralığında kabul edilebileceği araştırılmıştır. Araştırma grubuna ilişkin ifadeler, demografik verilerin ve 5 kademeli ölçeğe bağlı yargıların non-parametrik istatistik testlerle analiz edilmesine dayandırılmış; araştırma yöntemiyle genel geçer yargılara varılmasından çok belirli kısıtlılıklar altında kabullere ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırmanın kapsamı, günümüzde İnternet ve sosyal medya ortamının kamusal alan içerisinde ağırlıklı ve belirleyici bir konuma sahip olduğu, İnternet ve sosyal medya ortamlarının kullanımı ve geliştirilmesine üniversite öğrencisi gençlerin talep ve isteklerinin yön verdiği varsayımlarına dayandırılmaktadır. Araştırma sürecinin zaman, mekan ve finansal kısıtlılıkları ise alan araştırmasının Erzurum ili genelinde Atatürk Üniversitesi’nin farklı fakültelerindeki lisans programlarında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin çalışmaya dahil edilmesine neden olmuştur.

Alan araştırması kapsamında hazırlanan anket sorularına 181 üniversite öğrencisi yanıt vermiştir. Araştırma grubunun demografik verilerine bakıldığında 99’unun (% 54.7) Erkek, 82’sinin (% 45.3) Kadın olduğu; deneklerin 18-34 yaş aralığı içerisinde dağılım gösterdikleri ve yaş ortalamalarının 21.46 olduğu; 1 deneğin evli olmasına karşın 180 deneğin medeni halinin bekâr olduğu ve tamamının (% 100) lisans öğrencisi oldukları bulgulanmıştır.

Alan araştırması kapsamında araştırma grubuna yöneltilen ‘Düzenli olarak internet kullanıyor musunuz?’ sorusuna 179 katılımcı yanıt vermiş; 136’sı (% 76) ‘Evet, düzenli olarak internet kullanıyorum’, 43’ü (% 24) ise ‘Hayır, düzenli olarak internet kullanmıyorum’ şeklinde soruyu yanıtlamıştır. ‘Şayet düzenli olarak kullanıyorsanız günde ortalama kaç saat internette vakit geçiriyorsunuz?’ sorusuna yanıt veren 136 katılımcıdan 45’i (% 33.1) günde ortalama 2 saat, 31’i (% 22.8) ortalama 3 saat, 25’i (% 18.3) ortalama 1 saat, 14’ü (% 10.3) ortalama 4 saat, 11’i (% 8.1) ortalama 5 saat, 8’i (% 5.9) ortalama 6 saat ve 2’si (% 1.5) de ortalama 8 saat internette vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Araştırma grubundaki 45 katılımcı ise düzenli olarak internet kullanmadıklarını ifade ettikleri için bu soruya yanıt vermemiştir. Araştırma grubundaki katılımcıların internette günlük olarak vakit geçirdikleri ortalama süre 2 saat 49 dakikadır.

Alan araştırmasında araştırma grubuna yöneltilen açık uçlu ‘İnternete ne amaçla bağlanıyorsunuz?’ sorusuna 153 katılımcı yanıt vermiş; katılımcıların 56’sı (% 36.6) yalnızca bir sebep ifade ederken, 57’si (% 37.2) iki sebep ve 40’ı (% 26.2) da üç ve üçten fazla sebep belirtmiştir. Soruya yanıt veren katılımcılardan 65’i (% 42.4) sosyal paylaşım sitesi facebook’a girmek için internete bağlandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma grubunun internete bağlanma amacı olarak belirttiği sebepler Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Araştırma Grubunun İnternete Bağlama Amacı Olarak Belirttikleri Sebepler (N= 153)

İnternete Bağlanma Amacı Olarak Tek Sebep Belirtenler			İnternete Bağlanma Amacı Olarak İki Sebep Belirtenler		
Açıklama	Frekans	Yüzde (%)	Açıklama	Frekans	Yüzde (%)
Gündemi takip etmek için	20	13.1	Facebook’a bağlanmak- Gündemi takip etmek için	16	10.5
Facebook’a bağlanmak için	12	7.8	Facebook’a bağlanmak- Araştırma ve ödev yapmak için	12	7.8
Araştırma ve ödev yapmak için	9	5.9	Gündemi takip etmek- eğlenmek için	8	5.2
Eğlenmek için	8	5.2	Gündemi takip etmek- Araştırma ve ödev yapmak için	5	3.3
Resmi işleri yürütmek için	2	1.4	Gündemi takip etmek- Dizi ve film izlemek için	5	3.3
Diğer	5	3.3	Diğer	11	7.7
İnternete Bağlanma Amacı Olarak Üç ve Daha Fazla Sebep Belirtenler					
Açıklama	Frekans	Yüzde (%)	Açıklama	Frekans	Yüzde (%)
Facebook’a bağlanmak- Araştırma ve ödev yapmak- Gündemi takip etmek için	11	7.7	Gündemi takip etmek- Oyun oynamak- Eğlenmek	2	1.4
Araştırma ve ödev yapmak- Gündemi takip etmek- Eğlenmek için	2	1.4	Gündemi takip etmek- Eğlenmek-Alışveriş yapmak için	2	1.4
Araştırma ve ödev yapmak- Gündemi takip etmek- Dizi ve Film İzlemek	2	1.4	Diğer	21	12.2

Araştırma kapsamında sorulan ‘Sosyal medya ortamlarından hangisini düzenli olarak takip ediyorsunuz?’ sorusuna 170 katılımcı yanıt vermiş; katılımcılardan 43’ü (% 25.3) yalnızca bir sosyal medyayı düzenli olarak takip ettiğini, 61’i (% 35.9) iki sosyal medyayı düzenli olarak takip ettiğini, 66’sı (% 38.8) da üç ve daha fazla sosyal medyayı

düzenli olarak takip ettiğini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan deneklerden 151’i Facebook’u 48’i de Twitter’ı düzenli olarak takip ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların düzenli olarak takip ettikleri sosyal medya ortamları Tablo 2’den takip edilebilecektir.

Tablo 2. Katılımcıların Düzenli Olarak Takip Ettikleri Sosyal Medya Ortamı (N= 170)

Katılımcıların Düzenli Olarak Takip Ettikleri Sosyal Medya (Yalnızca 1 Tercih)			Katılımcıların Düzenli Olarak Takip Ettikleri Sosyal Medya (2 Tercih)		
Sosyal Medya	Frekans	Yüzde (%)	Sosyal Medya	Frekans	Yüzde (%)
Facebook	32	18.8	Facebook-Youtube	42	24.7
Google Plus	5	2.9	Facebook-Googleplus	8	4.7
Youtube	4	2.4	Youtube-Google Plus	6	3.5
Twitter	1	0.6	Facebook-Twitter	4	2.4
MySpace	1	0.6	Youtube-Twitter	1	0.6
Katılımcıların Düzenli Olarak Takip Ettikleri Sosyal Medya (3 ve Daha Fazla Tercih)					
Açıklama	Frekans	Yüzde (%)	Açıklama	Frekans	Yüzde (%)
Facebook-Youtube-Google Plus	23	13.5	Facebook-Twitter-Google Plus	3	1.8
Facebook-Youtube-Twitter-Google Plus	20	11.8	Facebook-Youtube-Twitter-Google Plus-Linkedin	2	1.2
Facebook-Youtube-Twitter	13	7.6	Diğer	5	2.9

Alan araştırması kapsamında katılımcılara yöneltilen ilk yargı sorusu ‘Sosyal medya, günlük yaşamımda vazgeçilmez bir yere sahiptir’ şeklinde ifade edilmiştir. Soruya yanıt veren 181 katılımcının 31’i (% 17.2) Tamamen katıldığını, 63’ü (% 34.8) Katıldığını, 33’ü (% 18.2) Kararsız olduğunu, 40’ı (% 22.1) Katılmadığını ve 14’ü (% 7.7) de Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırması kapsamındaki ikinci soru ‘Sosyal medya kullanımı katılımcı ve etkileşimci bir yapı açığa çıkarmaktadır’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 181 katılımcının 26’sı (% 14.4) Tamamen katıldığını, 106’sı (% 58.6) Katıldığını, 26’sı (% 14.4) Kararsız olduğunu, 20’si (% 11) Katılmadığını ve 3’ü (% 1.6) de Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırması kapsamındaki üçüncü soru ‘Sosyal medya kullanıcılarına güvenilir bir ortam sağlamaktadır’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 179 katılımcının 1’i (% 0.6) Tamamen katıldığını, 17’si (% 9.5) Katıldığını, 62’si (% 34.6) Kararsız olduğunu, 71’i (% 39.7) Katılmadığını ve 28’i (% 15.6) de Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırması kapsamındaki dördüncü soru ‘Sosyal medya, ahlaki değer yargıları ile etik ilkelerin zayıfladığı bir iletişim ortamıdır’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 180 katılımcının 36’sı (% 20) Tamamen katıldığını, 86’sı (% 47.7) Katıldığını, 32’si (% 17.8) Kararsız olduğunu, 25’i (% 13.9) Katılmadığını ve 1’i (% 0.6) de Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırmasının beşinci sorusu ‘Sosyal medya bireysel kimliğimi ifade etmede yardımcı olmaktadır’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 180 katılımcının 9’u (% 5) Tamamen katıldığını, 56’sı (% 31.1) Katıldığını, 36’sı (% 20) Kararsız olduğunu, 58’i (% 32.2) Katılmadığını ve 21’i (% 11.7) de Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırmasının altıncı sorusu ‘Sosyal medya ortamları merak duygunun kışkırtılmasında rol oynamaktadır’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 181 katılımcının 39’u (% 21.6) Tamamen katıldığını, 99’u (% 54.7) Katıldığını, 18’i (% 9.9) Kararsız olduğunu, 23’ü (% 12.7) Katılmadığını ve 2’si (% 1.1) de Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırmasının yedinci sorusu ‘Sosyal medya ortamları gözetleme ve kontrol amacıyla kullanılmaktadır’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 181 katılımcının 27’si (% 15) Tamamen katıldığını, 77’si (% 42.5) Katıldığını, 39’u (% 21.5) Kararsız olduğunu, 34’ü (% 18.8) Katılmadığını ve 4’ü (% 2.2) de Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırmasının sekizinci sorusu ‘Sosyal medya içeriği gerçeklere yabancılaşmama neden olmaktadır’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 181 katılımcının 15’i (% 8.3) Tamamen katıldığını, 63’ü (% 34.7) Katıldığını, 32’si (% 17.7) Kararsız olduğunu, 62’si (% 34.3) Katılmadığını ve 9’u (% 5) da Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Alan araştırmasının dokuzuncu sorusu ise deneklerin ‘Sosyal medyanın oluşturduğu topluluk hissi, özel/kişisel alanımı yok etmektedir’ yargısına katılıp katılmadıklarına ilişkindir. Soruya yanıt veren 181 katılımcının 28’i (% 15.5) Tamamen katıldığını, 69’u (% 38.1) Katıldığını, 22’si (% 12.2) Kararsız olduğunu, 56’sı (% 30.9) Katılmadığını ve 6’sı (%3.3) da Hiç katılmadığını belirtmiştir.

Araştırma grubuna ilişkin istatistik testlere yakından bakıldığında ise anket çalışmasına verilen yanıtlara bağlı olarak araştırma hipotezinin sınanması yoluna

gidildiği görülmektedir. Araştırma hipotezi merkezi yönelimlerin karşılaştırılmasına dayalı bağımsız t testi ile varyans analizine bağlı olarak sınımıştır. Düzenli olarak internet kullandığını ve sosyal medya ortamlarına dahil olduğunu belirten katılımcılar ile düzenli olarak internet kullanmayan ve sosyal medya ortamların aktif olarak yer almadıklarını ifade eden katılımcıların mahremiyet algısına ilişkin sorulara verdikleri yanıtların $p \leq 0.5$ kabul düzeyinde analizi Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3. İnternet Kullanımı-Mahremiyet Algısı Varyans Analizi (N=179)

	İnternet Kullanıcısı	N	Ortalama	T	F	df	Anlamlılık (Sig. 2 Tailed)	Mean Dif.
Soru 1	Düzenli Kullanıcı	136	2.41	-6.005	10.380	177	0.002	-1.17
	Düzensiz Kullanıcı	43	3.58					
Soru 2	Düzenli Kullanıcı	136	2.26	-0.430	0.607	177	0.437	-0.07
	Düzensiz Kullanıcı	43	2.33					
Soru 3	Düzenli Kullanıcı	136	3.57	-0.617	0.090	175	0.765	-0.10
	Düzensiz Kullanıcı	43	3.67					
Soru 4	Düzenli Kullanıcı	136	2.33	1.393	1.354	176	0.246	0.24
	Düzensiz Kullanıcı	43	2.10					
Soru 5	Düzenli Kullanıcı	136	3.04	-2.137	0.490	176	0.485	-0.42
	Düzensiz Kullanıcı	43	3.47					
Soru 6	Düzenli Kullanıcı	136	2.14	-0.835	0.828	177	0.364	-0.14
	Düzensiz Kullanıcı	43	2.28					
Soru 7	Düzenli Kullanıcı	136	2.46	-1.167	0.539	177	0.464	-0.24
	Düzensiz Kullanıcı	43	2.67					
Soru 8	Düzenli Kullanıcı	136	2.93	0.101	2.402	177	0.123	0.02
	Düzensiz Kullanıcı	43	2.91					
Soru 9	Düzenli Kullanıcı	136	2.64	-0.856	1.066	177	0.303	-0.17
	Düzensiz Kullanıcı	43	2.81					

$p \leq 0.5$

Araştırma grubunun sorulara verdiği yanıtlara ilişkin varyans analizlerine yakından bakıldığında ise katılımcıların cinsiyetlerine bağlı olarak farklılaşmanın sosyal medyanın katılımcı-etkileşimci bir yapı açığa çıkardığına (Soru 2 - 0.133 anlamlılık düzeyinde $F=2.275$), sosyal medyanın merak duygusunu kışkırttığına (Soru 6 - 0.031 anlamlılık düzeyinde $F=4.732$), sosyal medyanın gözetleme ve kontrol amacıyla kullandığına (Soru 7 - 0.048 anlamlılık düzeyinde $F=3.956$) ilişkin yargılarda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Örnek olarak erkek katılımcıların % 20.1’i sosyal medya

ortamlarının gözetleme ve kontrol amacıyla kullanılmakta olduğu yargısına tamamen katılırken, kadın katılımcıların ise % 8'i tamamen katılmaktadır.

Katılımcıların yaşlarına bağlı olarak farklılaşmanın sosyal medyanın günlük yaşamda vazgeçilmez bir yere sahip olduğuna (Soru 1 - 0.065 anlamlılık düzeyinde $F=1.728$), sosyal medyanın kullanıcılara güvenilir bir ortam sağladığına (Soru 3 - 0.064 anlamlılık düzeyinde $F=1.731$), sosyal medyanın ahlaki değer yargıları ile etik ilkeleri zayıflattığına (Soru 4 - 0.045 anlamlılık düzeyinde $F=1.842$), sosyal medyanın merak duygusunu kışkırttığına (Soru 6 - 0.020 anlamlılık düzeyinde $F=2.085$) ilişkin yargılarda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Örnek olarak 18-20 yaş grubundaki katılımcıların % 13.1'i sosyal medyanın kullanıcılarına güvenilir bir ortam sağladığı yargısına hiç katılmazken 30 yaş ve üzerindeki katılımcıların tamamı (% 100) bu yargıya hiç katılmadığını ifade etmektedir.

Araştırma grubunun günlük ortalama internet kullanım süresi, internete bağlanma amacı bağlamında mahremiyete ilişkin sorulara verdiği yanıtlar farklılaşırken; takip ettikleri sosyal medya ortamlarına göre mahremiyet algısında farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu durum sosyal medya sistemlerinin hedef kitlesi nezdinde anlamlı bir farklılık algısı oluşturmamasını ve üniversite gençliğinin % 74.7'sinin birden fazla sosyal medyayı düzenli takip etmesini açıklamaktadır.

Sonuç

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı ve kapsamlı gelişmeler sayesinde, mahremiyet hakkı da dahil olmak üzere, kişisel haklara yönelik tehditlerin ve müdahalelerin giderek kolaylaştığı ve arttığı gözlenmektedir (Yüksel, 2009). İnternet'in eğitimden sağlığa, alışverişten eğlenceye kadar hemen her alanda ve gün geçtikçe artan bir hızda kullanılan iletişim mecrası olması, enformasyona erişimin kolaylığına karşın kötü amaçlı erişime de açık kapı bırakmaktadır. Kullanıcıların verdikleri bilgilerin yetkisiz ellere geçip, uygunsuz şekilde kullanılması iletişim mecrası olarak internetin ve bu mecranın kilit parçası haline gelen sosyal medya ortamlarının karşısındaki en önemli sorundur.

Sosyal medya ortamlarının demografik içeriklerine yakından bakıldığında 2011 itibarıyla dünya genelinde Facebook'un 845 milyon (kayıtlı üyelerinin % 57'si Kadın, % 18'i 25-34 yaş aralığında, % 81'i yükseköğretim mezunu) Twitter'ın 127 milyon (kayıtlı

üyelerinin % 59'u Kadın, % 23'ü 25-34 yaş aralığında, % 83'ü yüksekokul mezunu), LinkedIn'in 150 milyon (kayıtlı üyelerinin % 50'si Kadın, % 15'i 25-34 yaş aralığında, % 87'si yüksekokul mezunu), Google Plus'ın 90 milyon (kayıtlı üyelerinin % 29'u Kadın, % 28'i 25-34 yaş aralığında), Pinterest'in 21 milyon (kayıtlı üyelerinin % 82'si Kadın, % 26'sı 25-34 yaş aralığında, % 86'sı yüksekokul mezunu), Reddit'in 5.5 milyon (kayıtlı üyelerinin % 34'ü Kadın, % 23'ü 25-34 yaş aralığında, % 84'ü yüksekokul mezunu), Digg'in 4.6 milyon (kayıtlı üyelerinin % 45'i Kadın, % 21'i 25-34 yaş aralığında, % 87'si yüksekokul mezunu) aktif kullanıcıya sahip oldukları görülmektedir (Website-Monitoring, 2011). Bu kapsamda sosyal medyanın atomize edilmiş bir toplumda bireylerin yalnızlıklarını giderme, farklılıklarını belirginleştirme, varlığını duyurma platformu olarak algılandığı iddia edilebilecektir. Çalışmada sosyal medya kullanımının dönüşen kamusal alan-mahremiyet ilişkisindeki rolü tartışmaya açılmakta ve ülkemizde sosyal medyayı en yoğun biçimde kullanan üniversite gençliğinin mahremiyeti nasıl algıladığı analiz edilmektedir. Sosyal medyanın, gün geçtikçe birbirine benzeşerek küresel köye dönüşen platformlarda, bireylerin tasarı ve eylemlerini paylaştıkları özerk alanlar oluşturmaya ve dünya ölçeğindeki kamusal alanının merkezine kişinin belli bir zaman kesitindeki mahremiyet algısını yerleştirmeye çalıştığı gözlemlenmektedir.

Sanal ortamlarda kullanıcı hakkında en mahrem olan enformasyon pazarlanmakta, elde edilen bilgiler sayesinde şirketler için yeni müşteri profilleri oluşturulmaktadır. Bu durumun en açık göstergesi internetteki e-posta adreslerine gönderilen bir yığın gereksiz mesajdır (spam). Elektronik iletişim ve ticaret alanında yaşanan küresel patlama ticari işletmeler ile ekonomik yatırımcı konumundaki bireyleri, sektördeki rekabetten, diğer ülke hükümetlerinden ve çokuluslu işletmelerin sınıhizmetler sektörü casusluklarından korumak için kodlama, şifreleme ve güvenlik duvarları oluşturmaya zorlamaktadır. Böylelikle mahremiyet algısı 'reel' olandan 'sayısal' (dijital) olana doğru evrilmiştir. Gelişen bilişim teknolojileri kodlama ve şifreleme açısından çok geniş ve büyük bir pazar açığa çıkarmakla birlikte; geçmişin mahrem olarak algılanan değer, kimlik ve görsellikleri sosyal medya aracılığıyla kamusal alanın paylaşımına sunulmaktadır. En yalın ifadesiyle internet mecrası, yaşamını bu mecra aracılığıyla anlamlandırmaya çalışanlara, mahremiyeti tersyüz edici bir yapı sunmaktadır. Bireysel haklar ve mahremiyet alanının karşısında artık kamu

düzeni ve kamu yararı önemini yitirmiş ve ticari karlılık kaygıları ile yaşamı anlamlandırmada tüketim pratikleri arayışı ön plana çıkmıştır. Sürecin önemi, bireyin kendini nasıl ifade edeceği sorusuna verilecek yanıt doğrultusunda belirginleşmektedir. Sosyal medyayı yoğun olarak kullanan gençlerin yaşam algıları ile birlikte mahremiyet algıları da dönüşmekte ve gerek kendileri gerekse birbirleri hakkındaki enformasyonu kullanım sürecinde, benliklerine ve kimliklerine büyük zarar verme olasılıkları artmaktadır. İnternet mecrasını bütünüyle olumlu ve yansız bir üretim sahası olarak gören üniversite gençliğinin gözden kaçırdığı ideolojik, politik ve ekonomik sorunların, takip eden dönemde birey mahremiyetine daha büyük zararlar verebileceği iddia edilebilir. Modernleşme süreciyle bireyselleşmenin anlamını arayan toplum, kendi mahremiyet duvarlarını örmüş; ancak toplumu denetleyen tüm gözetim organları da gelişen teknolojilerle birlikte bireyleri o duvarların arasına hapsedmiştir. Sosyal medya ortamlarının bu duvarların arkasına doğru bir çıkış kapısı açıp açamayacağını zaman gösterecektir.

Kaynakça

- Alikılıç, Ö., A. (2011). *Halkla ilişkiler 2.0*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Atikkan, Z. ve Tunç, A. (2011). *Blogdan al haberi*. İstanbul: YKY.
- Aydoğan, F. (2010). İkinci medya çağında gözetim ile kamusal alan paradoksunda İnternet. F. Aydoğan ve A. Akyüz (Der.), *İkinci medya çağında İnternet* içinde (s. 3- 17). İstanbul: Alfa.
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi anlamak*. Ankara: Erk Yayınevi.
- Erkul, E. (2007, Kasım 8 - 10). Bilişim teknolojisinin aşıl topuğu: Güvenlik ve mahremiyet; E-devletin görünmeyen yüzü. *XII. Türkiye'de İnternet Konferansı Bildiri Özetleri Kitabı* (s. 194 – 195). Ankara: n.p..
- Foucault, M. (2000). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge.
- Foucault, M. (2001). *Ders özetleri*. (S. Hilav, Çev.). İstanbul: YKY.
- Foucault, M. (2003). *İktidarın gözü* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Geray, H. (2002). *İletişim ve teknoloji*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Giddens, A. (1994). *Mahremiyetin dönüşümü* (İ. Şahin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Habermas, J. (2002). *Kamusal yaşamın yapısal dönüşümü* (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Habermas, J. (2002). *Communication and the evolution of society*. Boston: Beacon Press.
- Poster, M. (1990). *The mode of information*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Saymer, İ. (2008). *Sanal ortamda halkla ilişkiler*. İstanbul: Beta.
- Timisi, N. (2003). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi*. Ankara: Dost Yayınevi.
- Website-Monitoring. (2011). A case study in social media demographics. 1 Mart 2012 tarihinde <http://www.website-monitoring.com/blog> adresinden alınmıştır.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet hakkı ve sosyo-tarihsel gelişimi. *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58(1), 181-213.
- Yüksel, M. (2009). Mahremiyet hakkına ve bireysel özgürlüklere felsefi yaklaşımlar. *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 64(1), 275-298.